

զի արժանի լիցուք մտանել ի հանգիստն յա-
ւիտենական» (598—608):

31. Կանոն ժամանակագրութեան քննարկելու.
«Ազգարարութիւն ժամանակարին, նշանակ հրեշ-
տակին, լրանորութիւն Բարբառոյն՝ գոչման
փողոյն ... աւրհնեալ ես որ նստիս ի վերայ
հաստատութեան (հոս կը վերջանայ ձեռագիրս
ծայրէն թերթեր թափուած ըլլալով) (608—
614):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ (Բուն գրիչէն տողուած-
ներն են հետեւեալք). էջ 39. «աղաչեմ յիշել
զառապեալս զի եւ դու». էջ 138. «աղաչեմ
զամենեան որք ընթեռնոյք զաստուածաշունչ
կտակքս որ ի բազմազան ծաղկանց ժողովեալ է,
զՄխիթար գծող բոլորագրոյս եւ զճնորսն մեր
յիշեցէք ի սուրբ աղաթս ձեր, եւ որք յիշէք
յիշեալ եղիջեք»:

էջ 233. «Չարապ խաթունն ... փոխեցաւ
առ Աստուած եւ սուգ եթող ծնող ... Մ. Վ. ս.
աղաչեմ». էջ 377. «Չմեղապարտ գրիչս Մխի-
թար յիշեալ ի Տէր աղաչեմ». էջ 500. «Ճշմարիտ
Քրիստոսի բանին նորընծայ սպասաւոր վարդա-
պետ Մխիթար, զպետր մեղաւոր յիշել աղա-
չեմ»:

էջ 525. «Չընտրեալ եղբայր սրբազան
զվարդապետդ Մխիթար աղաչեմ տառապեալս
համանուն յիշել ի Տէր եւ խնդրել ողորմութիւն
ինձ յԱստուծոյ»:

Յետ ժամանակաց, տարբեր գրիչներէ թո-
ղուած յիշատակագրութիւններ.

էջ 35. «Գիրքս Հայոց թառոյ է, որ է
աղաթատեղ սուրբ լուսաւորչին, եւ հաստա-
կառոյց հաստատեաց եւ հանգիստացոյց տեղի
թարգմանութեան, եւ առն իմաստութեամբ,
սուրբ Հայրապետն Սահակ եւ սուրբ վարդապետն
Մեսրոպ եւ յետոյ նորագեաց սպարապետն Հայոց
Գորբ իշխանն»:

էջ 212. «Աստուածը յիշեցէք ի սուրբ եւ
ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զիս զմեղապարտ
գնուատ եւ զհողոյ հաւատար Նաթանայել եպիս-
կոսոս եւ առաջնորդ սուրբ եւ հռչակաւոր մեծ
մենարանիս Հայոց թառոյ, որ է սկիզբն արայ ի
սուրբ լուսաւորչէն նոցա եւ հիմնարկութեամբ
հաստատել եւ հանգիստեալ ի սուրբ թարգ-
մանչացն Սահակայ եւ Մեսրոպայ»:

էջ 377. «Ես մեղապարտ Տէր կարապետ
քահանայս այս քարոզիչքս ըստացայ թժիւն
ՌձԸԸ, զոր Աստուած բարեաւ վայելել տացէ,
ամէն. Հայր մեր»:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. Ե՛ջ 525 ի ստորեւ յի-
շատակագրութեանն աւելցուած է հետեւեալք.
«Մորոնն եւթն ասպարեզ է. ասպարեզն Շ. նե-
տաճիգ է. նետաճիգն ՃԾ. քայլ է. քայլն վեց
ոտն է. ոտն տասնեւ վեց մատն է. Բ. մատն մին
քբէ է»:

Սեփականութիւն Ս. Նշանի Սերաստիոյ:

Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն

?

Մեծ-Ուր-Ուր-Ն 28 1/2 x 20 x 2: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ
միասին: — Նիւթ թուղթ: — ԹՈՒՂԹ. 222 (444 էջք):
— ՏՈՂ. 33: — ԿԱԶՄ կաշեքարտ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ
լաւ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՅՊ: չկան: — ԳԻՐ նոտր:
— ՎԵՐՍԱԳԻՐ. սեւ: — ԴԱՏ. ԹՈՒՂԹ. 343—344 էջք:
— ԳՐԻՉ անձանցով:

Մատենա է՝ Տօնական:

Չեռագիրս ընդօրինակութիւն է նախորդ
Տօնականի (թիւ 153) որ կը գրուէ 1—
302 էջերը:

Մնացեալ մասին մէջ կան երկու չափաւ
ուղերձ գրաբար առ Տէր Պետրոս Ծ. վրդ.
առաջնորդ Սերաստիոյ: — Պատճէն Պետրոս
վարդապետի առաջնորդական կոնդակին. պատ-
ճէն յորդորական բանին նոյն Պետրոս առաջ-
նորդի առ քահանայս, առ թաղականս... եւ
առ գլխաւորս Հայ հասարակութեան Զառայի
նոյն գիւղի Հայոց գաղթականութեան միտուած-
ներուն դէմ (հետաքրքրական է այս մասը)
առաջնորդ եւ ժողովրդականք չորս նիստերու մէջ
կարծեաց փոխանակութիւն կը կատարեն իրարու
հետ), պատճէն խօսիցն արտասանելոց յաւուր
պաշտօնական այցելութեան առ Գեր. Պետրոս
վարդապետ նորապսակ առաջնորդ Սերաստիոյ
գրաբար գեղեցիկ ուղերձ մը առ նոյն Պետրոս
առաջնորդն՝ աչազուրկ Թ. Մ. Կեղուրեանցէն
նոյնպիսի ուղերձ մը. պատճէն նամակին ուղղեալ
առ Մեծ. խմբագիր Մասիս լրագրոյն, առ թիւ
կարգրուական այն հրամանին թէ պատրիարք-
ներն պէտք է թագրեր տան միայն կրօնական
խնդրոց համար: Զառայի Տաճիկ երեւելիներուն
կողմէ Պետրոս առաջնորդին տրուած խոստմնա-
գրին պատճէնը՝ Հայոց հետ սիրով եւ խաղա-
ղութեամբ ապրելու համար: Պատճէն երգին
յօրինելոյ ի վերայ մեծին Սերաստիոյ:

Սեփականութիւն Ս. Նշանի Սերաստիոյ:

ՈՐԳՈՄ ԱՐԵՅՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

(Շարունակելի):

ՖԵԼՏԻՔՍ ՕՍՎԱԼԴ
ԵՐԿՐԱՒՍՈՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԳԵՐՄ. ԹԻԳՄ.

ՕՏՏՈՅ ՎԻԼՔԵՆՍ

ԳԵՐՄԱՆԵՐԻՆ ԲՆԱԳՐԵՆ ՓՈՒԵԳՐՈՒՄԸ
ՀԱՅԵՐԻՆԻ

(Շարունակելի):

Գ.

ԱԿՆԱՐԿ ՍԸ

ՏԵՍԱՍԱՆԻ ԲԻԻԲԵՂԱԿԱՆ ԲԱՐԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ
ՈՐՈՒՔ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅԺՄ ՄԱՆԻԿԻՏՈՒՆ
ՀԵՏԱԶՕՏՈՒՄԸ ԵՆ

Իրենց գտնուած տեղերով:

(Հմտ. Becke¹, Bonney³³, Gylling^{60B}, La-
croix^{60, 60}, Löwinson-Lessing⁶⁶, Ohnesorge⁶⁷,
Öhrn⁷⁷, Oswald², Pelikan⁸⁰, Thost⁸⁶.)

ՓՈՒՍԱԶԵՆ ԳԱՐԵՐ

22. — ՓՆԼԵՐ-ԷՐԻՄԻՆ (Glimmerschiefer).
Տաւրոսեան հողաբաժին (Վանայ լճին հա-
րաւային եզերքը՝ Գիւզէլտէրէ կամ Թու-
խայ ձոր, Գատուան):
11-5 (Մ-ԵՐ). Արեւելեան Ղարաբաղ (Չազի²⁴).
— Կենդրոնական սարահարթ (Փալան-
տէօքէն):
ՈՐԻՄԻՆԻ (Quarzit). Պոնտական հողաբաժին
(Թաշքէօիրիւ). — Կենդրոնական Ղարա-

Միայն գերմ. ունի Tschasy, որուն բուն ձեւը
գտնուար է սուրբէլ. որովհետեւ անգլ. բնագիրն, որ
սովորաբար տեղերն աւելի մանրամասն կ'որոշէ, չունի
անուանաւ հասարակ Հայաստանի քարերու այս ամփոփոյթը
(§ 22—23) ճիշդ այս ձեւով չունի անգլ. բնագիրն, ինչպէս
նաեւ յաջորդներուն մեծ մասը: — Tschasy թերեւս
ամփոփուած ձեւ մ'ըլլար անուանս՝ Հոլա (մահմադականա-
ցած գիւղ, հմտ. «Արցախ», էջ 403) կամ Հոլա, Հօլա,
հիւ ձեւով՝ Հօլանց կամ Հօլանտ (հմտ. «Սիսական»,
269, եւն): Ռուսական ձեւին համեմատ նաեւ Լիւնի
Քարտէսը կը գրէ Gochas: Բայց յետոյ կը յիշուի նոյն
անունը շարքիս մէջ՝ «Չուլի, Զամիթ, Գեւեւեւեւ» (գերմ.
Kischischkent, անուշա Գուշալու, հմտ. «Արցախ»,
130) Զուլի, Ալբուլի (հմտ. «Արցախ», 70): Գուշալու
եւ Ալբուլու ձեւ հոլա գրեքը կրնայ անյարմար ըլլալ
Գիւզէ կողմանէ յարմար էին ինչպէս Շօլա գիւղ
(հմտ. «Արցախ», 131), նոյնպէս ի վերջոյ Հօլա գիւղ
(հմտ. անգլ., 124), Կլարէի գիւղ (անգլ., էջ 111) եւն:
Եւ թերեւս Tschasy կարելի ըլլայ նաեւ այսպիսի ձեւերէ
մէկէն:

բաղ (Տաթեւի մօտ, Բազարի ձորի մէջ).
— Արեւմտեան Ղարաբաղ (Նիւղատի):
Հոլա-Էր-Էր-Էր (Hornblendeschiefer). Սեւա-
նայ հողաբաժին (Սարիալի կիրճ, Թաշքէ-
սան, Ղարամանի մօտ). — Արեւմտեան
Ղարաբաղ (Նիւղատի). — Կենդրոնական
սարահարթ (Գուշալու):
ՓՆԼԵՐ-ԷՐԻՄԻՆ (Augitgranatfels). Սեւ-
անայ հողաբաժին (Թաշքէսան):
ԱՆԴԱԼՍԻՏԻՆ (Andalusitgranitit).
Արեւմ. Ղարաբաղ (Ղըլըր-Գաղ²⁵):
ԳՆԻՍ (Gneis). Կենդրոնական սարահարթ
(Շափին-Լեռ):

ԺԱՅԹ-ԳԱՐԵՐԵՐ
(Eruptivgesteine)

ԳԵՐՄԱՆԱՐՍԻԵՆ
(Ultrabasische)

ՀԱՐԶԲՈՒՐԻՆ (Harzburgit). Տաւրոսեան հո-
ղաբաժին (Վանայ լճին հարաւային եզեր-
քը). — Ճորոխի գօտին (Քոփ Լեռ). —
Կենդրոնական սարահարթ (Էլմալիտէրէ,
Փալանտէօքէն, Կուկոլան):
ԼԵՐԶՈՒՆ (Lherzolit, «Չիթաքարավէմ».)
Սեւանայ հողաբաժին (Ղարամանի, Խաչ-
բուլաղի քով). — Ճորոխի գօտի (Քոփ
Լեռ). — Կենդրոնական սարահարթ (Խնու-
սի մօտ, Բաստոկ գետ, Ալմուր⁸⁶):

²⁵ «Ղըլըր-Գաղ» (հմտ. Լալայեանցի քարտէսը,
Իսկ Սիս. 206 «Ղըլըր»), գերմ. գրուած է Kisyr-Dagh,
ուսականը՝ Kösür-D., եւն: — Կայ նաեւ Ղարաբաղ-
գերմ. կը գրէ Karaman, եւ թեւեւ կ'ենթադրենք թէ նոյն
անունն է. բայց հետո կը քննարկուի Ղարաբաղ-
«Արցախ», էջ 33, եւն). — Այս առթիւ նշանակեալ թէ
գերմ. միշտ գրուած է Katar, այն է Կարտէ՝ հին ձեւով
ալ, որուն քով այսօր յաճախ թաթարաձեւ Ղար-
գործածական եղած է (հմտ. «Սիս.» 22, 100, 278,
Ե. Թ.
եւ այլուր):
²⁶ Վերջ յիշուած Գուշալու, գերմ. Gunduz,
անգլ. Gunduz չէն մըն է ինուս գաւառի, որուն այցելած
են Լիւն եւ Օսվալդ (Լիւն, Armenia etc. II, p. 257).
Ինչպէս Bastok քարոզ գիւղ մըն է Բիւրակին շրջանի
(անգլ., II, 379). Իսկ ԱԼԼԵՐԻՆ Լիւն կը գրէ Իր կրկնուած
Ali Mur, ԿԵՂԵՔԵՆԵՐԵՆ Բնական ձեւ մը ԸՈՒՂԱՐ շրջանի
(անգլ., II, 252): Կոլոնիս ԿԵՂԵՔԵՆ (§ 18) յիշուած Ալի-
ձեւը՝ Էլմալիտէրէ շրջանի (Խնուսի եւ Թուլիտի միջեւ,
հմտ. Լիւն, II, 262—263, 399), Օսվալդ կը գրէ Կարաբաղ
կրկնաձեւ՝ Al Khes (հմտ. անգլ. բնագիր, էջ 81—82,
հմտ. Լիւն, II, 375): — Յաջորդներէն Արտասայէ
շրջանի (հմտ. Լիւն, II, 375): — Յաջորդներէն Արտասայէ
Բարբեր գծին վրայ յիշուած Ostuk գրեցիք ՕՅԻՍԻ,
բայց Լաւազոյն է գրել ՕՅԻՍ, Բարբեր գիւղերէն ճշդիւ այն
տեղն, ուր Օժտեղ կը գտնուի՝ Բալախոսի հիւսիսարեւելքը,
Լիւնի քարտէսը կը գրէ Osluk, եւ համանուն գետակ
մ'ալ նոյնպէս Osluk R. բայց Օսվալդ ընդարձակին մէջ
Ե. Թ.

Շուշի մոտ, Ղըզղալայի մոտ, Վեզալու.
 — Կենդրոնական Ղարաբաղ (Տաթև, Տանձաւերի մոտ⁴¹, Չապուխ). — Կենդրոնական սարահարթ (Փալանտէօքէն):
Թիւրք-Փարգիտ-Նիդր-Նիդր-Նիդր (Աւր-Նիդր-Նիդր, saurer Augitandesit mit Sanidin). Կենդրոնական Ղարաբաղ (Ղարաբէօլ, Ղարաբիլիսա). — Կենդրոնական սարահարթ (Խոմի Ախալխայի մոտ, Արագած, Աճմանգանի, Ալաջայի եւ Չալաբը լճի հրաբուխները, Գուլի, Փալանտէօքէն):
Հոմոտրաչիտ-Փաղիտ-Ռիոլիտ (Rhyolitischer Augittrachyt). Կենդրոնական սարահարթ (Նիմրուտի խոանարան, Կծուակ⁴²):
Փաղիտ-Ռիոլիտ-Տրաչիտ (Augittrachyt). Թրիալէթական հողաբաժին (Բեդէն). — Կենդրոնական սարահարթ (Փալանտէօքէն, Նիմրուտ, Գրգուռ, Կծուակ):
Հրանտրաչիտ (Pyroxentrachyt). Կենդրոնական սարահարթ (Տաւուտի, Սամար, Կարմուշ, Վանայ լճի վրայ, Գրգուռ, Խեղոնուն):
Հոմոտրաչիտ-Տրաչիտ (Hornblendetrachyt). Արեւմտեան Ղարաբաղ (“Չունտուր” կամ Չաւրնտուր). — Կենդրոնական սարահարթ (Սամար լեռ):

⁴¹ Գրուած Tansavert, որ կ'ենթադրենք թէ է Տանձաւեր է (Չեմի գետոյ վրայ, Կեակի լեռան ստորոտը. հմտ. “Սիւսական”, 102, 274, 282). բայց քանի որ նաեւ ուստալանը Tansaver ձեւն ունի, գտնար է գուշակել թէ է ինչպէս եղած է -vert (իր թէ “Տանձաւերդ” եղած ըլլար): Հայերէնի մէջ քիչ մ'աւելի հին ձեւ ալ կայ՝ Տանձաւայ: — Տաթևի մոտ մերձաւոր անուամբ ուրիշ վայր մը կայ՝ Տանձաւայ (հմտ. “Սիւս.” 209, 223, 262—264): Այս անունը վերջատուր սլաւոնական է կը գրուի Tansatan (Լինչ՝ հետեւեւորդ ուստալանին): “Ցուցակ” եւն՝ ունի միայն Տանձաւայ (էջ 58): — Կախընթաց “Թիւրք-Նիդր” (Գրքի, հմտ. “Սիւս.” 76, եւն) բնականապէս գրուած է Togljudja. — Չիարէթ կամ Գիւլ-Փայ” հմտ. “Արցախ.” էջ 3, 6, 14, 23, 85 եւ քարտէսը: — “Վեզալու” գրուած Wesaly, անշուշտ այն տեղն է, որ օրինակի համար Լինչի քարտէսին վրայ գրուած է Veisalu Չար-բայէլի շատ մոտ. — (ուրիշ է Աւր-Նիդր, “Սիւս.” 205): — Գարտիլիսա՝ գրուած Karaklis, եւն: Ծ. Թ.

⁴² Կծուակ գրուած է Kisvag, որուն մասին կը խօսի նաեւ Լինչ՝ Վանայ լճի ջրերուն բարձրանալուն առթիւ (հմտ. II, 52, 315, Kizvag.) ուստական քարտէս մը գրած է Gozvak, եւն: Աւելի լաւ գրուած է յաջորդներէն Karmutseh (Լինչ՝ Karmuch, եւն) խալթի մոտ, այսինքն՝ Կարմուշ կամ Կարմուշ: — Տաւուտի վերայակ է Tawtokeli, փխ. Tawkoteli (այսպէս միշտ Արիճ, Լինչ եւն. հմտ. Geol. Forsch. III, 15 ff. “Չաւալբեր”, 9, 13, 16, 52՝ Տաւ-Կարմուշ, Տաւ-Գարմուշ եւ Կարմուշ Գարմուշ): — Իսկ Khedönum, Լինչ՝ Khedonun, Թեքմանի մէջ փոքր լեռն մը է քրդաբնակ՝ Կարմի-Խոնուս արահատ ճամբու մը վրայ (հմտ. Լինչ, II, 250): — Գերմ. Chomi Ախալխայի մոտ: Ծ. Թ.

Չոն-Նիդր (Phonolith). Գարաբաղեան զօտի (Գառնի):

ԹԹՈՒՆ ԺԱՅԹԱԿԱԿԱՆՔ
 (Saure Eruptiva)

Մոսկովիտ-Նիդր-Նիդր (Muskovitgranit). Կենդրոնական սարահարթ (Չերմիկ⁴³ Ի Բասեն):
Հոմոտրաչիտ (Granitit). Պոնտական հողաբաժին (Մէյրիման-տէրէ). — Սովետական հողաբաժին (Ղի). — Արեւմ. Ղարաբաղ (Սադարակի մոտ). — Կենդրոնական սարահարթ (Կոպալէ քով):
Հոմոտրաչիտ-Նիդր-Նիդր (Hornblendegranit). Պոնտական հողաբաժին (Արտասայի մոտ). — Արեւմ. Ղարաբաղ (Օրգուպատի քով):
Հրանտրաչիտ-Նիդր-Նիդր (Pyroxengranit). Սեւանայ հողաբաժին (Թաշքէսան):
Հոմոտրաչիտ-Նիդր-Նիդր-Նիդր (Hornblendegranitporphyr). Արեւմ. Ղարաբաղ (Կապուլըխ):
Ուր-Նիդր-Նիդր-Նիդր (Quarzporphyr). Թրիալէթական հողաբաժին (“Սուրանի” այսինքն Սուրամի կրճանք⁴⁴, Սաղէրէթ-

⁴³ Գրուած Tschermigin in Pasin, կ'ենթադրենք՝ աւելորդ կրկնութեամբ -in ասորին, ուստի Չերմիկ, ինչպէս վերը տեսանք: Բայց հոն գրուած էր Djermik, հոն Tschermik, ուստի իբր տարբեր տեղ մը: Նախ կայ Չերմիկ գիւղ՝ Խոմի գետոյ վրայ, Ստորին Բասենի մէջ (հմտ. “Արարատ”, 36 որոշուած իբր “Աւիլի” Գարմուշ): Գարմուշ կայ Չերմիկ, աւելի Գիւլ-Չերմիկ կոչուած վերմուտներ, Վերին Բասենի մէջ, Հովուի-Կարմուշ եւ անոր գիւղէն (Բեօփրու-քէյ) քիչ հեռու՝ հիւսիսարեւելք: 5066 ոտք բարձրութեան վրայ (“Ար.”, 25—26): Բայց աստի Լինչի քարտէսը կը նշանակէ երրորդ մ'ալ՝ Chermiksu (ուստի՝ Չերմիկ-Վուր), Հասանդալայի հիւսիսարեւելքէն ուրիշ ձորակի մը վերնակողմը, որ քիչ մ'աւելի արեւելք կ'ընդհատուի Կարմուշ լեռան հասանդալայէ՝ Թիմար, Ղըզղալ Օրան գիւղերէն եւ այն կրճէն անցնելով գեպ ի Օլթի Բայց հոն “Tschermigin” է Գիւլ-Չերմիկ: Արիճ նախ Djermik գիւղը կը նկարագրէ եւ այն վտակը, որ կը թափուի հանքային ջրերը Djermiksu (Վերմուտներ բարձրութեան մէջ 5342 ոտք), յետոյ Opuk գիւղէ կէս ժամ հեռու Dalytsehmerik, 5396 ոտք բարձր. գնելով նաեւ ուրուագիծ մ'այն լեռանց՝ որոնք այս վերմուտն կ'երեւան, եւն (Abich, Geol. Forsch., II, 61—66, եւն): Չերմուշ ակէ՝ Չերմիկ եւն ձեւերով բազմաթիւ տեղեր կան: Ծ. Թ.

⁴⁴ Գրուածը Surani (pass) պարզ տպագրական վերագիւց է փխ. Suram (հմտ. նաեւ անգլ. բնագիրէ էջ 348, 379, 396, 480): Բայց վերագիւց արդէն կայ՝ միանգամայն սրագրութեանը՝ Արիճի քով (Geol. Forsch. III, 148 եւ 152): — Sazeretlo, հմտ. Աբիճ, Geol. Forsch. III, 123, 152 եւ այլուր (հմտ. Սաղէլ): — Այս առթիւ յիշենք թէ միշտ գրուած է Aspinsi, որուն մասին հմտ. Աբիճ, Geol. Forsch. III, 51 ff. 65 ff. եւ այլուր

լոյ). — Սովետական հողաբաժին (Կատարինէնֆէլդ). — Արեւմ. Ղարաբաղ (Այրու լեռ, Փառակայի մոտ⁴⁵, Կատար կամ Ղաթար):
Փարգիտ-Նիդր-Նիդր (Felsitporphyr). Սովետական հողաբաժին (Ղարաղայա, Karagaja). — Սեւանայ հողաբաժին (Սարիալի կրճանք, Խաչբուլակ):
Հոմոտրաչիտ (Rhyolit). Թրիալէթական հողաբաժին (Բեդէն, Ալգէթ ձոր). — Սեւանայ հողաբաժին (Արտուե). — Արեւելեան Ղարաբաղ (Չալապլի⁴⁶). — Արեւմ. Ղարաբաղ (Ողջի, Խալաչ, “Ասկելեւն”, Մուրխուս). — Կենդրոնական սարահարթ (Կարս, Փալանտէօքէն, Խարբերդ): — Փիւրնեք Պոնտական հողաբաժին (Բսէլի). — Թրիալէթական հողաբաժին (Բեդէն). — Սովետական հողաբաժին (Լաճալ լեռ, Մաճմուտու). — Սեւանայ հողաբաժին (“Մուրուլ” կամ Մուալ լեռ):
Շուշիտ (Dazit). Պոնտական հողաբաժին (Բսէլի մոտ, Կալանեմա ձոր). — Սեւանայ

Աւրիշ հնչումն ունի ի միջի այլոց նաեւ Լինչ՝ գրելով Aspinja. (Աւրիշ հմտ. “Չաւալբեր”, էջ 9, բայց նաեւ “Աւրիշ” “Բնաշխարհիկ” եւն՝ էջ 64, եւն): — Կրկն ձեւերէն հմտ. Խեբիւլ եւն Khertvis, Sufis եւ Սուխիւ, եւ նմաներ, օրինակ՝ Գիւլ-Չերմիկ կամ Բեդէն, Ուր-Նիդր կամ Օյնալ, եւն: Տես § 26:

⁴⁵ Գրուած Paraka, որու մասին հմտ. “Սիւս.” 326, 344: — Նախընթաց Kapudjik, Կապուլ-Չերմիկ (հմտ. Լալայեանցի քարտէսը) “Սիւսական” կը գրէ “Գարմուշ” կամ Գարմուշի կամ Կարմուշի հիւսիսարեւելքէն, որու մասին Խուստիանի համարումը Արիճի Kaputsehich, որու մասին Geol. Forsch. III, 89, եւն: Ծ. Թ.

⁴⁶ Կամ Չալապլի, գրուած Tschalapy, ուստի տարբեր վերջ յիշուած Chalapy անունէն (որ է ինչպէս տեսանք, խալթիւլ): Չալապլի (Կիւլ-Չերմիկ) ինքնուրոյն իմաստով բառ մըն է (տեք, ինչպէս եւն, եւ ոչ խալթիւլ): Ուստի թուրք-թաթար մասնագետներէն յարմար տեղը անունն: Բայց “Սիւս.” չի յիշեր նման անուն մը (հմտ. Չալապլի, որ ձեւով ու զերբով յարմար էր, սակայն Չալապլի, որ ձեւով ու զերբով յարմար էր, էջ 62): — “Աւելի վերագիւց” (հմտ. “Արցախ.” 4, 293 “Օլթի” Յաջորդներէն՝ Ochtshi, Ողջի “Սիւս.” 4, 293 “Օլթի” (եւ խալթիւլ “Սիւս.” 101), իսկ “Ցուցակ” խալթիւլ (էջ 60): — Askelün կը նշայ ստուգելի (տես վերը). — Murchus, Մուրխուս (հմտ. “Սիւս.” 215), իսկ Մուրխուս — Seidibek (“Սիւս.” 101) համարում է ուստականը Murgus, էջ 68): Իսկ կը գրուի “Սեյր-Քարմուշ” (հմտ. “Ցուցակ”, զ. 2. Աւելի կը Լալա-Դաղ ըլլալու է Լեզի, քոր 2. Աւելի կամ Նոյնացիէ՝ “Կի ստորոտս բարձու” Աւելի. 1881. Աւելի վերին” եւն (հմտ. “Շերակ”, Աւելի. 1881. էջ 143, 145 եւ քարտէս): Ուրիշ քարտէսներ Աւելի վերին բարձրութեանը կը նշանակեն 10504 ոտք: 281—282, եւն: Legli-D. Լեզիլ Լալայեանցի, “Բորչալու” 281—282, եւն: — Ալգէլի (հմտ. “Արցախ.” էջ 403) գրուած է Ի հարկէ Ագձեկենդ: — Կը թողուք ուրիշ անունները: Ծ. Թ.

հողաբաժին (Սեյր-Քարմուշ քով). — Արեւելեան Ղարաբաղ (Ղըզղալ, Աղջաքէն). — Կենդրոնական Ղարաբաղ (Վազէօլ). — Արեւմ. Ղարաբաղ (Սարակի մոտ, Կատար կամ Ղաթար). — Կենդրոնական սարահարթ (Փալանտէօքէն):

(Շարունակելի):

ՆԵՐՈՆ ԿԱՅՍԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
 Գ. ՎԵՐՆԵՐ ՀՈՒՐ
 (Շարունակելի):

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՆԵՐՈՆԻ ՊԱՐԹԵԱՆԱՆ ՔԱՂԱՔԱՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պարթեական տանամեայ պատերազմը, որ Ներոնի կառավարութեան մեծագոյն մասը կը բռնէ, երկու դիւաւոր գործողութիւններէ կը բաղկանայ, որոնք մարտաթիւններէ կը բաղկանայ իրարմէ. այս դադարով մը կ'անջատուին իրարմէ. այս բաժանումներն մեր զննութեան մէջ առանձին մասեր պիտի կազմեն: Առաջին բանակ-ցումը թիւններու եւ Հայաստանի գրաւումի շրջանը 54 տարւոյն աշունէն մինչեւ 59 շրջանը 54 տարւոյն կառավարութիւնը մէջընդ մը տեւէ: Հոմի կառավարութիւնը 59 շրջանը 60 մարտադարի ժամանակը տադործած է ուրիշ մարտերու վրայ քաղաքական գործողութիւններու: Պարթեական պետութեան համարմբուած ուժին դէմ որու պետութեան համարմբուած վախճանին կը զուլթեամբ հետապնդուած վախճանին կը յանդի: Պիտի աշխատիք ի վեր հանել, թէ Հոմի քաղաքականութիւնը այս շրջանին Հոմի քաղաքականութեան միանական նպատակամտը տեւողութեան միանական կիրարկուած մը կը հետապնդէր, հակառակ կիրարկուած միջոցներու այլադանութեան: Պիտի ջանանք միջոցներու այն ընդարձակ ծրագրով, որ Ներոնի վերջին տարիներուն արեւելեան քաղաքականութեան իր յատուկ նկարագիրն էր յատուկ պէտք է մտահան ընել, թէ ամբողջ գործողութեան մեկնակէտն պաշտպանողական եղած է: